Wet kwaliteitsborging voor het bouwen: eerst de werking verbeteren, dan pas uitbreiden

VNG-position paper | Deskundigenbijeenkomst Eerste Kamer
10 november 2026

Inleiding

De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) moest de bouwkwaliteit verbeteren en de bouwconsument sterker beschermen. Gemeenten onderschrijven die doelen.
Bijna drie jaar na de invoering is een structurele verbetering van de feitelijke bouwkwaliteit nog niet aangetoond. Tegelijkertijd ervaren gemeenten knelpunten bij informatievoorziening, handhaving en ingebruikname. Inwoners spreken hun gemeente aan als een woning niet veilig of niet volgens de wettelijke eisen kan worden gebruikt. Het gemeentebestuur moet dan kunnen handelen, zonder verantwoordelijk te worden gemaakt voor taken waarop het onvoldoende invloed heeft. Het kabinet moet deze spanning oplossen en voorkomen dat kosten en risico's impliciet bij gemeenten terechtkomen.
Hieronder beantwoorden wij de vijf vragen van de commissie.

1. Wat is uw algemene conclusie over de werking van de Wkb?

Het stelsel functioneert voor veel bouwprojecten in gevolgklasse 1 in operationele zin, maar de belangrijkste maatschappelijke uitkomsten zijn nog niet overtuigend vastgesteld. De monitor over 2025 ziet voorzichtig positieve signalen: betere voorbereiding, meer aandacht voor kwaliteit en eerdere signalering van afwijkingen. Tegelijkertijd kunnen de onderzoekers nog niet concluderen dat de feitelijke bouwkwaliteit structureel is verbeterd. Ook zijn er knelpunten bij rolverdeling, informatie-uitwisseling, meldingen en gereedmeldingen.
De monitoringsrapportage 2025 en de Kamerbrief laten zien dat meer onderzoek nodig is naar de gevolgen voor bouwconsumenten, maatschappelijke kosten en de uitvoering bij gemeenten, maar duidt daarbij het onderscheid tussen particuliere en professionele opdrachtgevers daarin. De VNG heeft daarom al gepleit voor uitgebreider praktijkonderzoek naar de impact van de Wkb. De eindevaluatie in 2027 moet verder gaan dan procescijfers en aantallen bouwmeldingen.

2. Heeft de Wkb de kwaliteit van het bouwen en het toezicht verbeterd of verslechterd?

Over de feitelijke bouwkwaliteit is een oordeel van verbetering of verslechtering op dit moment niet verantwoord. Er zijn wel positieve aanwijzingen, maar onvoldoende representatieve gegevens over gerealiseerde bouwwerken en consumentenbescherming. Voor de werking van het toezicht zijn problemen zichtbaarder: gemeenten en brandweer signaleren onder meer beperkte informatievoorziening en zorgen over het aantal fysieke bouwplaatsinspecties. Dit onderscheid is belangrijk: een stelsel kan doorgaans functioneren, terwijl het bij afwijkingen en incidenten onvoldoende bescherming biedt.

3. Welke risico's zien gemeenten?

Het kernrisico is dat publieke verantwoordelijkheid en daadwerkelijke handelingsmogelijkheden uiteenlopen. De gemeente houdt een wettelijke taak bij toezicht en handhaving, maar cruciale technische informatie en kwaliteitscontroles liggen bij andere partijen. Wanneer een kwaliteitsborger uitvalt, dossiers onvolledig zijn of gebreken pas bij gereedmelding aan het licht komen, moet de gemeente besluiten nemen met mogelijk grote gevolgen voor bewoners, opdrachtgevers en aannemers. Dat vraagt om voldoende informatie, duidelijke bevoegdheden en capaciteit. Een enquête van Binnenlands Bestuur en de Vereniging Bouw- & Woningtoezicht Nederland onder bijna 150 gemeentelijke professionals ondersteunt deze zorg: de helft van de respondenten meldt dat woningen vaak worden betrokken terwijl het dossier bij de gemeente nog niet compleet is. Dit is een ervaring van respondenten, geen vaststelling over alle bouwprojecten.
Een concreet voorbeeld is de schorsing van een grote kwaliteitsborger in september 2026. Volgens de VNG konden daardoor mogelijk tot 1.300 bouwprojecten worden geraakt. Bij ontbrekende geldige kwaliteitsborging kan stillegging nodig zijn; gemeenten of omgevingsdiensten

moeten daarop handhaven. Diverse plattelandsgemeenten zagen tientallen projecten stilvallen, grote gemeenten maar enkele; de lasten zijn zeer ongelijk verdeeld. Het exacte aantal daadwerkelijk stilgelegde projecten volgt niet uit dit bericht. Het incident illustreert wel dat de uitval van een private partij onmiddellijk publieke handhavingsvragen kan oproepen.
Daarnaast bestaat het risico dat technische gegevens structureel onvoldoende beschikbaar komen noch blijven voor later toezicht, verbouwingen en calamiteiten. Extra werkzaamheden en juridische onzekerheid kunnen vooral gemeenten met beperkte uitvoeringscapaciteit zwaar treffen. Dit is niet hetzelfde als stellen dat gemeenten de bouwkwaliteit zelf moeten garanderen: aannemers en kwaliteitsborgers houden hun eigen verantwoordelijkheden.

4. Welke oplossingen ziet de VNG?

Het kabinet is verantwoordelijk voor een werkbaar en sluitend stelsel. De VNG schrijft niet voor of dat met meer publiek of privaat toezicht moet gebeuren. Wij vragen het kabinet wel om de volgende resultaten te borgen:

- Zorg dat gemeenten bij afwijkingen, uitval van kwaliteitsborgers en gereedmeldingen tijdig de relevante technische informatie ontvangen en weten wanneer zij moeten ingrijpen.
- Maak het toezicht door de Toelatingsorganisatie Kwaliteitsborging Bouw (TloKB) op instrumentaanbieders en kwaliteitsborgers transparant, met duidelijke terugkoppeling over incidenten en herstelmaatregelen.
- Borg een duurzaam toegankelijk technisch dossier voor taken rond bestaande bouwwerken, verbouwingen en calamiteiten.
- Breng de feitelijke handhavingslast, uitvoeringscapaciteit en juridische en financiële risico's in beeld; compenseer eventuele aanvullende gemeentelijke taken passend en structureel.

Deze inzet sluit aan op het VNG-pleidooi voor https://vng.nl/artikelen/praktijkverhalen-over-de-wet-kwaliteitsborging-voor-het-bouwenen de doorontwikkeling van de monitor Omgevingswet en Wkb. De meicirculaire 2026 bevatte geen extra structurele middelen voor de Wkb. Juist daarom moet vooraf helder zijn wie welke kosten draagt. Ook de aanbevelingen uit de monitor voor brand- en constructieve veiligheid verdienen concrete opvolging.

5. Hoe ziet de VNG de toekomst, inclusief uitbreiding naar verbouw en gevolgklassen 2 en 3?

Uitbreiding naar verbouwactiviteiten en complexere of risicovollere bouwwerken is op dit moment onverantwoord. Als de feitelijke resultaten, de bescherming bij incidenten en de uitvoerbaarheid voor gevolgklasse 1 nog niet voldoende zijn aangetoond, mogen die onzekerheden niet worden vergroot. Het kabinet moet eerst de huidige knelpunten oplossen en de uitkomsten daarvan toetsen in de praktijk. Voor uitbreiding zijn in ieder geval aantoonbare kwaliteitswinst, een sluitende aanpak bij uitval en gebreken, heldere bevoegdheden, goede informatievoorziening en passende gemeentelijke bekostiging nodig.

Conclusie: eerst het bestaande stelsel op orde

De VNG vraagt niet om minder kwaliteitsborging of automatisch om meer gemeentelijk toezicht. Wij vragen een stelsel dat inwoners daadwerkelijk beschermt en waarin iedere partij haar verantwoordelijkheid kan waarmaken. Onze oproep aan de Eerste Kamer is het kabinet te vragen de uitvoeringsknelpunten aantoonbaar op te lossen, financiële en juridische risico's niet op gemeenten af te wentelen en niet uit te breiden voordat het huidige stelsel zich ook in problematische situaties heeft bewezen.